

Є. О. НАЛИВАЙКО. ДОРУЧЕННЯ СЛІДЧОГО ЩОДО ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБВИНУВАЧЕНИХ, ЯКІ ПЕРЕХОВУЮТЬСЯ ВІД СЛІДСТВА

Досліджено проблеми організації діяльності та взаємодії слідчого та органу дізнання щодо розшуку осіб, які ухиляються від слідства і встановленню їх місця перебування. Обґрунтовується, що в зв'язку з постійним збільшенням кількості осіб, які ухиляються від слідства необхідно дослідження на науковому рівні покращення організації взаємодії слідчого органу дізнання.

Ключові слова: *слідчий, обвинувачений, розшук обвинуваченого, всі оновлення обвинуваченого, дізнання, оперативно-розшукові заходи.*

Исследуются проблемы организации деятельности следователя и органа дознания по розыску лиц, которые уклоняются от следствия и установления их места пребывания. Обосновывается, что в связи с постоянным увеличением количества лиц, которые уклоняются от следствия, необходимо исследование на научном уровне улучшения организации и взаимодействия между следователем и органом дознания.

Ключевые слова: *следователь, обвиняемый, розыск обвиняемого, установление обвиняемого, дознание, оперативно-розыскные мероприятия.*

The article is devoted research of problems of organization of activity of investigator and organ of inquest on the search of persons which avoid investigation and establishment of their place of stay. Grounded, that in connection with the permanent increase of amount of persons which avoid investigation, research is needed at scientific level of improvement of organization of co-operation between an investigator and organ of inquest.

Key words: *investigator, defendant, search of defendant, identification of defendant, inquest, operatively are search measures, co-operation.*

В умовах досить високого рівня злочинності в нашому суспільстві майже звичайним явищем стало ухилення обвинувачених від слідства на різних етапах після вчинення злочину, до чого, зокрема, призводять недостатньо узгоджені дії між слідчим та органом дізнання, а тому автор буде намагатися вказати на деякі завжди аспекти взаємодії між слідчим та органом дізнання під час встановлення та розшуку обвинувачених, які ухиляються від слідства та ті ляхи покращення даної взаємодії.

Взаємодія як філософська категорія відображав процеси вилуви різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість. При цьому найважливішою умовою встановлення реальної, а не фіктивної взаємодії виступає наявність взаємного інтересу кожного з суб'єктів взаємодії. Для того, щоб це здійснилося на практиці, необхідна зміна підходу до поняття роботи слідчого і оперативних співробітників органу дізнання по розслідуванню зупиненої кримінальної справи у зв'язку з розшуком обвинуваченого в разі його встановлення. Взаємодія неможлива без взаємного розуміння суті спільно вирішуваних питань і згоди сторін з приводу предмету, процедур і результатів співпраці. Слід особливо відзначити, що розуміння і згода сторін-учасників взаємодії, довіра між ними є необхідною умовою досягнення позитивних результатів.

Потреба у взаємодії при розслідуванні злочинів обумовлена строками попереднього слідства і наявністю в матеріалах справи відомостей про обставини, встановлення яких має бути проведено переважно негласно, а також з врахуван-

ням того, що це потребує значних затрат часу і відволікання слідчого від основної роботи.

Без належної взаємодії слідчого з органами дізнання, як на етапі до моменту зупинення кримінальної справи, так і після її зупинення, результативність розшуку обвинувачених різко зменшується.

Досі в науці не досягнута єдність поглядів на поняття форм взаємодії слідчого і органу дізнання. Одні автори, зокрема М.М. Гапанович, І.І. Мартинович розділяють їх на процесуальні і організаційні. Інші, зокрема, А.Ні. Звірбуль, визначають їх як процесуальні і організаційно-тактичні або організаційно-службові.

Автор вважає найбільш вдалою класифікацію М.М. Гапановича, І.І., Мартиновича, О.М. Балашова, які вважають, що форми взаємодії слідчих і органів дізнання щодо розшуку та встановлення місцезнаходження обвинуваченого поділяються на процесуальні і організаційні. О.М. Балашов як підставу розподілу форм взаємодії слідчого і органу дізнання поділяє на процесуальні і не процесуальні та розглядає закріплення їх нормами кримінально процесуального закону. На нашу думку, якщо в результаті узгодженої діяльності виконуються дії, порядок яких регламентований процесуальними нормами, то така форма взаємодії є процесуальною. Якщо ж ким-небудь з суб'єктів взаємодії виконуються не процесуальні дії цю форму взаємодії слід віднести до організаційної.

На нашу думку, діяльність слідчого і органу дізнання за зупиненою кримінальною справою, у зв'язку з розшуком обвинуваченого, здійснюється, в основному, в не процесуальній формі.

Для оголошення в розшук особи, що вчинила злочин, слідчий до постанови про оголошення розшуку додає:

- 1) копію постанови про притягнеш я особи, що розшукується, як обвинуваченого;
- 2) постанову про обрання запобіжного заходу;
- 3) документи, що характеризують особу розшукуваного;

Цей пакет документів слідчий, через канцелярію, передає в орган дізнання. При отриманні матеріалів оголошення обвинуваченого в розшук, співробітник органу дізнання інформує особовий склад МВС про особу і прикмети розшукуваного. За місцем проживання і роботи розшукуваного, а також в місцях його вірогідного знаходження досить часто виявляються особи, яким можуть бути відомі відомості про місцезнаходження підозрюваного або звинуваченого або інші дані, що сприяють розшуку¹. У МВС, на території обслуговування, де вірогідна поява розшукуваного, і за маршрутами його можливого пересування, спрямовуються розшукові орієнтування.

Після проведення первинних перевірок заходів не пізніше 10 діб з моменту надходження до органу дізнання постанови про розшук обвинуваченого, співробітником органу дізнання приймається рішення про план розшукової справи. Одночасно заповнюються обліково-реєстраційні документи суб'єкта, що направляються до інформаційного ієн гри МІС", виставляються особисті листки, які поміщаються в картотеку адресного бюро даного суб'єкта.

Успішне виконання співробітником органу дізнання доручення слідчого про розшук обвинуваченого припускає знання ним у певних межах матеріалів кримінальної справи. З цією метою працівник органу дізнання за власною ініціативою може звернутися до слідчого для вивчення кримінальної справи, провадження за якою було зупинено, ознайомитися з початковими даними про особу розшукуваного (обвинуваченого), який ухиляється від слідства, його прикмети, освіту, колишнє місце роботи і проживання та інші можливі зв'язки².

На основі наявної в справі інформації слідчий і співробітник органу дізнання

висувають розшукові версії про можливе місце перебування розшукуваного, вірогідний маршрут його руку, про місце і час можливої появи у відповідній зоні дії.

При перевірці розшукових версій слідчому і працівникам органу дізнання доцільно активно використовувати можливості облікових форм МВС.

Відтак, взаємодія слідчого і органу дізнання в здійсненні розшуку обвинувачених, які ухиляються від слідства, полягає в заснованій на законах, узгодженій діяльності, направленої на виявлення і встановлення місцеперебування розшукуваних кожною із сторін в межах своєї компетенції, властивими їй шляхами і методами³.

Крім того, автор у питанні взаємодії між слідчим і органом дізнання при встановленні та розшуку обвинуваченого, який ухиляється від слідства, вважає за доцільне зосередити увагу на нормах законодавства України, які, на його думку, сприятимуть розумінню проблема тики обраної теми.

Так, у разі затримання на території обслуговування обвинуваченого, який розшукується, черговий МВС згідно із інструкцією зобов'язаний зв'язатися телефонним, телеграфним чи факсимільним зв'язком або каналами електронної пошти з ініціатором розшуку з метою підтвердження підстав для його взяття під варту або затримання та доставки до суду під вартою⁴.

Ініціатор розшуку, одержавши повідомлення про затримання розшукуваного, зобов'язаний упродовж трьох годин підтвердити (телеграфом, факсимільним зв'язком або каналами електронної пошти) каналами зв'язку, які є в його розпорядженні, про наявність підстав для взяття особи під варту або затримання та доставки до суду під вартою і не пізніше однієї доби надіслати фельдзв'язком відповідну постанову суду до ОВС, який утримує розшукувану особу.

Згідно з підпунктом 4.3.4 пункту 4 наказу МВС України від 18.08.92 № 485 відповідальний черговий розміщує затриманого в кімнаті для затриманих осіб, які переховуються від дізнання, слідства, суду, та осіб, які ухиляються від відбування кримінальної відповідальності, лише в разі відсутності в місці дислокації ПТТ і за наявності документів, що підтверджують їх статус, на термін не більше 3 годин на підставі рапорт особи, яка доставила затриманої о та за письмовим дозволом начальника МВС або уповноваженої особи на зазначеному рапорті. При одержанні телеграфом, Факсимільним зв'язком або каналами електронної пошти підтвердження вищезгаданих підстав особа розміщується до ПТТ⁵.

Якщо затримання зазначеної особи здійснено в результаті виконання розшукового завдання (орієнтування), у якому вказано обраний запобіжний захід - взяття під варту, або підстави для затримання та доставки до суду під вартою, МВС одразу розміщує її в ПТТ. У разі обрання до особи, що переховується від органів розслідування, суду запобіжного заходу, не пов'язаного з взяттям гід варту, відповідальний черговий повинен взяти від затриманої особи пояснення за зобов'язати з'явитися до підрозділу МВС, який є ініціатором її розшуку.

Розміщення розшукуваної особи до ПТТ оформляється протоколом затримання, який складається відповідальним черговим. Зазначений протокол складається та затверджується начальником ОВС або уповноваженою особою у трьох примірниках, з яких перший направляється ініціатору розшуку для приєднання до матеріалів кримінальної справи, другий долучається до особової справи розшукуваної особи, а третій – до номенклатурної справи підрозділу МВС, який затримав розшукувану особу. На нашу думку, в першу чергу даний протокол повинен вивчити прокурор.

У протоколі зазначаються день, місяць і рік його складання, час, дата і місце затримання розшукуваного, його анкетні дані, документ, який є підставою для затримання. Протокол затримання підписується особою, яка його склала, і затри-

ним: Документи, та підставі яких здійснювався розшук, долучаються до третього примірника протоколу затримання.

Відповідно до частини третьої от. 184 КПК України проводиться особистий обшук затриманого, про що складається відповідний протокол. Перед розміщенням затриманого до ІТТ згідно зі статті 193 КПК України проводиться обстеження з метою встановлення його стану здоров'я та виявлення особливих прикмет, про що складається протокол.

Згідно з частиною третьою ст. 139 КПК України про затримання особи і про розміщення її до ІТТ негайно повідомляється прокурор за місцем затримання та телеграмою – ініціатор розшуку із зазначенням точної дати та часу затримання. Копії повідомлень долучаються до протоколу.

Прокурор, переконавшись в особі затриманого, а також наявності законних підстав для арешту, дає санкцію на етапування його до місця провадження слідства. Але, на думку автора, КПК України не надає чіткого визначення механізму першочергових дій, які необхідно виконати після затримання, зокрема, чи повинен прокурор допитати затриманого, кому необхідно доручити виконання санкції, та інше.

Розрізняють два види розшуку: 1) регіональний розшук – розшукові заходи, що здійснюються в місцях можливого знаходження, виявлення розшукуваного, а також заходи блокування з використанням централізованих обліків на рівні району, міста, області; 2) державний (міждержавний) розшук – розшукові заходи, що здійснюються в місцях можливого знаходження ідентифікаційних відомостей про особу розшукуваного, а також заходи блокування з використанням централізованих інформаційно-розшукових обліків на державному (міждержавному) рівні.

Незважаючи на те, що законодавством, зокрема кримінально-процесуального кодексом, певною мірою і регламентується діяльність органів дізнання і досудового слідства, але при проведенні слідчих дій у їх практичній діяльності існують проблемні питання щодо чіткого формування уявлення слідчих у відмінності процесуальної діяльності під час організації розшуку обвинуваченого та початком безпосередньо оперативно-розшукової діяльності⁶. Хоча слід зазначити, що вдале проведення оперативно розшукових дій взаємопов'язане з безпосереднім встановленням обвинуваченого та успішної діяльності слідчого по кримінальній справі в цілому.

Тому доцільно зосередитись та спрямувати увагу науковців-процесуалістів на аналізі й удосконаленні кримінально-процесуального законодавства, а також на процесуальних методах та механізмах щодо проведення оперативно розшукової діяльності.

Так, М.О. Сергатий та Д.М. Серeda розробили ефективний механізм проведення оперативно-розшукових заходів щодо розшуку осіб з використанням систем електронних платежів. Але даний механізм передбачає внесення змін та доповнень до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»:

– ст. 8 доповнити словами «отримувати від банків та інших установ відомості про наявність рахунків розшукуваних осіб, та їх використання»;

– п. 14 от. 8 викласти в такій редакції: «давати доручення установам банків та іншим установам про падання необхідної інформації щодо розшуку осіб, які переховуються від слідства і суду, та осіб), які зникли безвісти»;

– ст. 11 після слів «державним органам» доповнити словами «підприємствам будь-якої форми власності, а також їх підрозділам, установам і організаціям».

На думку М.О. Сергатого та Д.М. Середи, оперативний працівник кримінального розшуку, отримавши первинні матеріали від слідчого про розшук обвинуваченого або заяву (повідомлення) про безвісне зникнення, повинен, поряд із про-

веденням необхідних оперативно-розшукових заходів, встановити факт наявності в розшукуваної особи електронної платіжної картки, її вид, банківську установу, в якій відкрито рахунок, наявність коштів на рахунку, коло осіб, яким відомий РІП-код. Усі ці відомості можуть допомогти в розшуку особи⁷.

Вважаємо, то використання систем електронних платежів щодо розшуку обвинуваченого, який ухилиться від слідства, при проведенні змін та доповнень до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дійсно, суттєво знизить проблемні питання діяльності слідчого під час організації розшуку обвинуваченого.

Зосередимо увагу на деяких принципах розшуку обвинуваченого, дотримання яких, може допомогти слідчим та працівникам кримінального розшуку.

1. Точність початкової інформації. Діяльність слідчого, органу дізнання має бути спрямована, насамперед, на вивчення особи обвинуваченого у вчиненні злочину та на обрання адекватного запобіжного заходу. Однією з причин ухилення обвинуваченого від кримінальної відповідальності є невірне обрання запобіжного заходу відносно цієї категорії у часників кримінального процесу або зволікання під час прийняття рішення про обрання належного запобіжного заходу.

2. Принцип планомірності розшуку. Складання узгодженого плану з розкриття злочину, розслідування якого не мало або не принесло бажаних результатів, повинно здійснюватися у кожній справі, одночасно з її припиненням. На підставі цього плану співробітники органу дізнання, яким доручено проведення розшукових заходів свій план оперативно-розшукових заходів по реалізації тих пунктів плану, виконавцями яких вони значаться.

3. Принцип безперервності розшуку.

Відомо чимало випадків, холи з результату необгрунтованого припинення розшукової діяльності па довгі роки втрачалася можливість знайти обвинуваченого, що переховується.

1. *Юркова Г.В.* Зупинення досудового слідства та розшуку обвинуваченого у разі коли місце його перебування невідоме // Вісник прокуратури. – 2009. – № 6. – С. 27-30.
2. *Кримінально-процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Г. Маляренка, В.Г. Гончаренка.* – К., 2007. – С. 153 - 167.
3. *Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук / За ред. О.М. Джужа.* – К., 2000. – С. 57-64.
4. *Наказ № 765 від 29.07.20025* Міністерства юстиції України 16 серпня 2002 р. за № 676/6964 «Про затвердження Інструкції з організації розшуку осіб органами внутрішніх справ України». – С. 47.
5. *Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»* // ВВР України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
6. *Встановлення місцезнаходження безвісті зниклих осіб за допомогою автоматизованих інформаційних систем / Я.М. Ковч* // Наук. вісник Дніпропетровського держ. ун. Внутрішніх справ. – 2008. – № 4. – С. 30-33.
7. *Сергатиї М.О., Серєда Д.М.* Використання оперативниками підрозділами ОВС можливостей платіжних електронних карток з метою розшуку осіб, які скоїли злочини, та осіб, які зникли безвісти // Вісник Запорізького юрид. ін-ту. – 2003. – № 1. – С. 235-242.